

alapozottan mondhatjuk, hogy a színvonal csökkent. Ráadásul nem egy olyan korszakban, amikor a közoktatás extenzív növekedésének eredményeképpen kialakult a tömegoktatás, aminek közismert az általános színvonalcsökkentő hatása, hanem már legalább három évtizede „benne a tömegoktatásban”. Oktatáskutatóknak és oktatáspolitikusoknak tehát egyaránt van min gondolkodniuk. És ehhez, ha nem is öröm-

teli, de biztos alapot éppen a MONITOR tudásmérése ad.

MONITOR '95. A tanulók tudásának felmérése.
Szerk.: Vári Péter. Országos Közoktatási Intézet, Bp. 1997.

Andor Mihály

A gyógyító zene

„...a dal szüli énekesét.”

Babits Mihály

A népdalokon keresztül vezet az út a lélek gyógyításához, de úgy is mondhatjuk, hogy a zenelelektan területéről a magyar népzene kincsei által juthatunk el a zene terápiás hatásához.

Az ember ifjúként, felnőttként önazonosságát keresi. A művészetek segítenek önmagunk megtalálásában. *Újfalussy József* zeneesztétikai előadásaiiban is gyakorta elhangzik, hogy a „...műalkotás a rólunk szóló mese”. A művészetek között találunk érintkezési pontokat, ahogyan például *Apagyi Mária* és *Lantos Ferenc* közös munkájában ezt kidolgozta. *Tusa Erzsébet*, a Nemzetközi Polyesztétikai Társaság (IGPE) magyarországi képviselője, a salzburgi MOZARTEUM által

rendezett évenkénti találkozón vesz részt a szimpózium fő gondolatának kialakításában. 1989-ben ez így szólt: „Von Zweifel bis Bekenntnis”, vagyis: *A kétségtől a felismerésig*.

E gondolat hatására született meg a magyar népzene és *Babits* költészetének összekapcsolása. *Babits Mint forró csontok a máglyán...* című versében olvashatjuk a főnixmadár csodálatos átváltozását. A költő kijelenti, hogy „Nem az énekes szüli a dalt: / a dal szüli énekesét”. *Babits* a meg-

Parlando Muz. Fo. 25615). Nagykőrösi tanyák, (Pest vm.) L.

Buj- do- sik az el- mém a sze- re- lem út- ján,
Mint kis fü- le- mü- le kö- rül az ég al- ján
Mert a nap- nak is van dél- ben meg- ál- lá- sa.
De az én szi- vem- nek hoz- zád van vá- gyá- sa.

újulás vágyával kiált föl: „Lobbanj föl, új dal, te mindenható! / Szülj engem újra, te csodaszép!”

Az élet értelmét kereső emberről szól a népdal is. „Bujdosik az elmém a szerelem útján, / Mint kis fülemüle körül az ég alján.

/ Mert a napnak is van délben megállása, / De az én szívemnek hozzád van vágyása.”

A dal szövegében előforduló fontos jelképek: a bujdosás, az elme, a szerelem, a fülemüle, az ég alja, a nap delelése, a szív vágyása és a keresett lény, a társ. Az első sor a bujdosás, a keresés, a bizonytalanság, az utolsó sor pedig a megtalálás, az érzés pontos megfogalmazása. Az értelmes, gondolkodó ember lényegét a népdal a természeti kép segítségével tudja megjeleníteni. A fülemüle képes átrepülni a horizontot, s a nap délben mintha megállna. Ezek a tölünk független természeti törvények képszerűen megjelennek a dalban és elindítanak saját érzéseink felismerésében. A hasonlatosság, az analógia a zeneterápia legfontosabb kategóriája, ahogyan *Henk Smeijsters* holland professzor a VIII. Zeneterápiás Világkonferencián Hamburgban előadásában legutóbb újfent megerősítette. A „rólunk szóló mesére” rátalálni a műben, az önismeret forrásának felfedezését is jelenti egyben.

Születésnapj lelki ajándék lehet, ha valaki rátalál élete erőforrására, felismeri a zene új

játeremtő erejét, s elhiszi Babitsnak, hogy „a dal szüli énekesét”. A „rátalálás” helyszíne ezúttal Debrecen városa, a Nagyalföld központja, amely város tűzvészek sorozatát élte túl, s címerében őrzi az újjászületés jelképét, a fönixmadarat. A vers és a népdal egyidejű

felfedezése megsokszorozza a művészetben átélhető élményt. A zenei élmény közléséről *Karl-Jünger Kemmelmayer* a következőket írja: „Wer über Musikerleben spricht, spricht über sich selbst und gibt damit etwas von sich preis: ein erster Schritt zur zwischenmenschlichen Kommunikation”. A zene, a népdal, a vers általi újjászületés élménye a zene gyógyító hatásáról szóló vallomás, élményközlés. A zenei elemek megjelenése, felfedezése a dalban a zenei jelképek gondolati értékével fokozza az elemző ember élményét. A dal szerint megerősödést jelent, ha az ember megtalálja társát, ahogyan ezt az idézet is kifejezi. A dal végén az ember megtalálása a pentaton fordulatban cseng fel. A dal keretét a kvintváltás adja, amelyen belül a két középső dallamsor hangközszimmetriát, a

fénynek megfelelő dúr harmóniát és a befeljező gondolat pentaton zárását sorakoztatja fel zenei értékeként. A gondolkodás belső, kifelé hangtalan megjelenését a 3. sorban felbukkanó szünet fejezi ki a legjobban. A fülemüle és a Nap mozgását, a természet törvényét és az ember szívének, érzelmeinek vá-

Babits Mihály:

Mint forró csontok a máglyán...

*Nem az énekes szüli a dalt:
a dal szüli énekesét.*

*Lobbanj föl, új dal, te mindenható!
Szülj engem újra, te csodaszép!*

*Most beteg a testem. A földi
vágynak messze nagyon...
Mint ropogó csontok a máglyán,
heverek forró ágyamon.*

*Barátaim elhagytak engem:
egyedül maradtam már.
Lelkemet kiürítettem,
mint aki nagyobb vendéget vár.*

*Úgy fekszem itt, mint a fönixsz,
ki félve reméli a tüzet,
amelyen el fog majd égni
s amelyből újjászület.*

*Lobbanj föl, röptés el engem
piros szoknyáid között:
egy dallal ölöm meg azt aki
voltam, és már más leszek.*

*Nem az énekes szüli a dalt:
a dal szüli énekesét.
Lobbanj föl, új dal, te mindenható!
Szülj engem újra, te csodaszép!*

1932. dec.

gyását, küzdelmét, egymás mellett élhetjük át a népdalban. Az emberi „természet” és a természet egysége helyreáll.

A népzene gazdag kincsestárából a bemutatott dal szinte kínálja a zeneterápiás alkalmazást. A dal a felnőtt ember megújulását mutatja be, mint a lelki élet rendezésének nagy lehetőségét. További népzenei példák is lelki „megtisztuláshoz” vezethetnek. Nincs alkalom ezen írás keretében feltárni a „szembesítés”, a dallal való találkozás terápiás folyamatát. Nem tudjuk bemutatni a feltárt lelki tartalom további kimunkálását. A téma iránt érdeklődők számára a dalok felsorolásával kedvet csinálunk azok feldolgozásához. Az alábbiakban a zeneterápiában megtalálható legfontosabb mozzanatokhoz nyújtunk mintát:

Süss fel nap...

– Légzés, terápia. A saját hang, testtartás, az életerő keresése.

Gyertek haza ludaim...

– A család, az ellenség, a társak szerepének felfedezése. A „történesek” időbeli folyamata.

Kiskunsági legény vagyok...

– Életrajzunk. A szavakban ki-, illetve nem kimondható tartalmak sűrítése.

Debrecennek van egy vize...

– A híd szerepe, az áthidaló „vonalak” megrajzolása, a végpontok összekötése.

Udvaromon jegenyefa...

– A nemiség felismerése, a természet törvényének, a termékenység elfogadása, belátása.

Én az erdőn átmentem...

– A „nehézségbe” ütközésnek és az élet „forrásának” összekapcsolása, az újjászületés személyes lehetősége akár a halál előtt is.

A népzene értékeinek felhasználása a magyar népdalkincsből adódóan egyedülálló lehetőségünk. Erre külföldi zenepedagógusok tudnak igazán meggyőzően rámutatni, mivel a mi számunkra mindez „túlágosan közel van”. A mai, hangzó világ veszélyeire Babits költői látomásként mutatott rá egyik versében: „...Már a Szellem érző / selyme vonaglik, zsugorodva játsza / vadult játékát, villószik a Város, / surran és tülköl a szomjatag élet (...) soha ennyi fény és ennyi hullám / nem indult tőlünk csillagokhoz Ennyi / zene sem; és előnti rádiónkból / a Jazzband a világuirt” (*De Te mégis szereted ezt a sort?*) A vers 1932-ből való.

A zeneterápiát is ez a század fedezte fel és ásta ki a régi gyökereket. A zeneterápia hisz a zene lélekgyógyító hatásában és az éneklésben mint kifejezési eszközben. *Hans-Helmut Decker-Voigt* hamburgi zeneterapeuta professzor Magyarországon tapasztalta, hogy előadás közben a közönség könnyen formálta át énekké az egyik altató rigmusát („Beli kusz-kusz bel bel / szépen aludjál el”). Egymás után többféle dallamimprovizáció is megszületett. A magyar ember hallásában él a pentatónia: csak életre, dalra kell kelteni.

Kodály szerint az élményt nem lehet a véletlenre bízni, az az iskola feladata.

Varvasovszky Jánosné

Tévé – színház – tévészínház

Nemrégiben gyerekszínházi fesztivál zajlott Budapesten – szépszámú külföldi szakember részvételével, de a színházi és a pedagógus szakma feltűnő távolmaradása mellett.

Anapi három előadás után, a késő esti órákban tartott szakmai beszélgetések valamelyikén a Magyar Televízió egyik szerkesztője arról panaszkodott, hogy mostanság egyre kevesebb gyermekszínházi előadást tudnak felvenni

és sugározni, s megkérdezte a külföldi vendégektől: országukban vajon mi a helyzet e téren?

Gyökeresen eltérő feleletek hangzottak el attól függően, hogy nyugatról vagy keletről érkezett a válaszadó. A kiterjedt há-